

Bir Olay İki Rivayet: Rasûlullâh (s.a.v.) ile Meymûne'nin (r.a.) İhramlı(sız) Evlenmesi Özelinde İlk Dönem Hadis Rivayeti ve Mezheplere Yansıması

One Event, Two Narrations: The First Period of Ḥadīth Transmission about the Marriage of the Prophet and Maymūna w/o İhrām and Its Reflection on Legal Schools

Dr. Öğr. Üyesi, Bekir Özüdoğru

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı
Ondokuz Mayıs University, Divinity Faculty, Basic Islamic Sciences, Hadith Department
bekirozudogru@gmail.com
[0000-0001-5996-3942](https://orcid.org/0000-0001-5996-3942)

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş Tarihi / Received	Makale Türü / Article Type	Kabul Tarihi / Accepted	Araştırma Makalesi / Research Article	Yayın Tarihi / Published
30 Haziran / June 2022		09 Eylül / September 2022		15 Eylül / September 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Özüdoğru, Bekir. "Bir Olay ve İki Rivâyet: Resûlullah (s.a.v) ile Meymûne'nin (r.a) İhramlı (sız) Evlenmesi Özelinde İlk Dönem Hadis Rivayeti ve Mezheplere Yansıması", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Eylül 2022), 1348-1372.
<http://doi.org/1051702/esoguifd.1138803>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Bir Olay İki Rivayet: Rasûlullâh (s.a.v.) ile Meymûne'nin (r.a.) İhramlı(sız) Evlenmesi Özelinde İlk Dönem Hadis Rivayeti ve Mezheplere Yansıması

Öz ► Hadis rivayeti, genelde İslâmî düşüncenin özelde ise hadis ilminin oluşumunda önemli bir mihenk taşıdır. İlk iki asırdaki hadis rivayet mantığını kavramak, İslâmî ilimlerin ve hadis ilminin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Çalışmanın konusu ihramlı kimsenin evlenmesiyle ilgili rivayetlerdir. Amacı ise ilk dönem rivayet mantığını, râvilerin hadis rivayetine etkisi ve sonuçları bağlamında ele almaktır. Meymûne (r.a.) ile Hz. Peygamber'in hem ihramlıyken hem ihramsızken evlendiğine dair birbirine muhalif rivayetler vardır. Kaynaklardan tespiti yapılan İbn Abbas rivayetleri sahih, Yazîd b. Esam ve Ebû Râfi' rivayetleri hasen ve zayıftır. Rivayetlerin nakledilme gerekçesi, konuyla ilgili soru sorulması ve ihtilâfın olmasıdır. Bu durum aynı zamanda râviler aracılığıyla rivayet metinlerine yansımıştır. Bir tarafta evliliğin ihramlıyken, diğer tarafta ihramsızken yapıldığına dair lafız ve vurgular ön plana çıkmıştır. Sahâbe ve tâbiîn tabasındaki bu ihtilâf, mezheplere yansımıştır. Mezhep müntesibi âlimler, görüşlerini ilk dönemki argümanların yanında yeni metotlarla delillendirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Rivayet, Meymûne, Nikâh, Muhrim.

One Event, Two Narrations: The First Period of Hadith Transmission about the Marriage of the Prophet and Maymûna w/o İhrâm and Its Reflection on Legal Schools

Abstract ► Transmission of the body hadith is an important touchstone in the formation of Islamic thought in general and the science of hadith in particular. Understanding the hadith transmission patterns in the first two centuries will contribute to our understanding of Islamic sciences and hadith. The subject matter of the present study is the narratives about the marriage of a given person while they are in ihrâm. Its purpose is to deal with the narration patterns of the first century of the Hidjra in the context of the effects and results of the narrators on the hadith transmission. There are conflicting narrations on whether or not Maymûna and the Prophet got married with or without ihrâm. The narrations from İbn 'Abbâs were authentic, and the narrations from Yazîd b. Aşam and Abû Râfi' are either hasan or weak. What seems to be the primary motivation behind the transmission of these narrations is the conflicting reports on the subject which then led to inquiries about the matter. This situation was also reflected in the hadith texts through the narrators. While in some of these hadith texts words that indicate that the marriage was consummated with ihrâm come to the fore, in others the emphasis is given to words that indicate that the marriage was consummated without ihrâm. This conflict which started during the generation of the Companions and continued into the generation of the Successors made its way into the legal discourses of the legal schools, and these scholars made use of the arguments of the first period in addition to those which they themselves come up with to support their views.

Keywords: Hadith, Narration, Maymûna, Marriage, Muhrim.

Giriş

Hadis usulü ilmi, râvilerin hayatlarını ve cerh-ta'dîl açısından durumlarını araştırarak, tarikleri birbiriyle mukayese ederek rivayetlerin sıhhatini tespit eder ancak bizzat hadis rivayet etme faaliyeti üzerinde çokça durmaz. “Hadis rivayetine niçin ihtiyaç duyulmuş ve râvileri hadis nakletmeye iten sebepler nelerdir?” gibi soruların cevaplarını hadis usulü ve tarihi kitaplarında bulmak zordur. Bu açıdan hadis rivayetini anlamaya yönelik çalışmalar ilgili soruların çözüme kavuşturulmasında birer adım olacaktır. Belki de bir adım ötesinde hadis rivayetini anlamak; hadis metinleri, usulü ve tarihi hakkında farklı fikirler yürütülmesinin zeminini oluşturacaktır.

Bu çalışmada hadis rivayetinin anlaşılması meselesi, “ihramlı kişinin nikâhı” ile ilgili rivayetler özelinde ele alınacaktır. Aslında çalışmanın odak noktasını Hz. Peygamber ile Meymûne'nin (r.a.) (öl.51/671) evliliği meselesi oluşturmaktadır. Söz konusu evlilik, ihramlıyken nikâh meselesiyle ilişkilendirilmiştir. Bir kısım rivayetler, Hz. Peygamber'in Meymûne ile ihramlıyken, diğer kısım ise ihramsızken evlendiğini ifade etmektedir. Rivayetlerdeki ihtilâf, sahâbe ve tâbiîn görüşlerinde de müşahade edilmektedir. Konu, bir taraftan hadis rivayet kitaplarında yerini alırken diğer taraftan ihramlıyken nikâh, ahkâma dair olması sebebiyle mezhep görüşlerine yansımıştır.

Özellikle ilk üç nesilde hadis rivayetini anlamak için merfû-mevkûf-maktû rivayetlerin ortaya çıkış sürecinin analiz edilmesi gerekir. Bu doğrultuda ilk olarak konuyla ilgili rivayetler tespit edilecek, sonrasında sebebi îrâd¹ bilgilerinden hareketle olayın rivayete konu olması irdelenecektir. Peşinden rivayetlerin ortaya çıkış serüveninin metne etkisi üzerinde durulacaktır.² Böylelikle özellikle ahkâma dair ihtilâflı bir konudan hareketle ilk dönem rivayet mantığı üzerinde çeşitli analizler yapılacaktır. Sahâbe ve tâbiîn görüşleri doğrultusunda mezheplerin konuya yaklaşımı ve mezhep müntesibi âlimlerin ihtilâflı rivayetleri çözüm yöntemi üzerinde durulacaktır. Kendi görüşlerini delillendirme noktasında âlimlerin hangi argümanları öne çıkardığı ve ilk dönem rivayet mantığını göz önünde bulundurup bulundurmadıkları tespit edilecektir.

¹ Kavram hakkında geniş bilgi için bk. Bekir Kuzudişli, *Hadis Rivayetinde Bağlam Sebebi İrâdî'l-hadîs* (İstanbul: Klasik, 2020), 25-28.

² Makalede rivayetlerin ortaya çıkış süreci/serüveni gibi ifadeler kullanılmaktadır. Buradan kasıt, Hz. Peygamber'den ya da sahâbeden duyulan merfû-mevkûf hadisin rivayete konu olması, nakledilmesidir. Aşağıda ayrıntılı inceleneceği üzere Oryantalist paradigmadaki “rivayetin tedâvüle sokulması, üretilmesi” gibi kullanımlardan farklıdır.

İhramlı iken evlilik meselesine dair bir çalışma, fıkıh ilmi çerçevesinde ele alınmıştır.³ Hadis rivayetine dair ise çeşitli çalışmalar vardır.⁴ Bu çalışmada Meymûne olayı örneklemeden hareketle özellikle olayın rivayete konu olması, ahkâma dair ihtilâflı konuların hadis rivayetine ve metinlerine etkisi, nihayetinde sonraki âlimlerin konu hakkındaki argümanları incelenecektir. Söz konusu unsurlar, çalışmanın öne çıkan/özgün tarafları olarak görülebilir. Öncelikle konuyla ilgili hadislerin tespiti yapılacaktır.

1. Rivayetlerin Tespiti

Rasûlullâh (s.a.v.) ile Meymûne'nin evlenmesine dair rivayetler, görünüşte onların nikâhlarından bahsetmesine rağmen aslında ihramlı iken nikâh yapılıp yapılmayacağına dairdir. Rasûlullâh ile Meymûne'nin nikâhlarının ihramlı ve ihramsızken olduğuna dair iki muhâlif rivayet vardır. Onların ihramsızken evlendiklerine dair Hz. Peygamber'in azatlı kölesi Ebû Râfi'den (öl.40/660), bizzat Meymûne'nin kendisinden ve Meymûne'nin yeğeni Yezîd b. Esam'dan (öl.103/721) rivayetler vardır. Buna mukabil Meymûne'nin yeğeni İbn Abbas'tan (öl.68/687-8) ihramlı iken nikâhlandıklarına dair de rivayetler vardır. Söz konusu iki muarız rivayet üzerinde durulacaktır. Ancak ihramlının nikâhı konusunda Hz. Osman (öl.35/656), Hz. Âişe (öl.58/678), Ebû Hüreyre (öl.58/678) rivayetlerine konuyla ilgisi kadar değinilecektir.

1.1.İhramsızken Nikâhlandıklarına Dair Rivayetler

Rasûlullâh ile Meymûne'nin ihramlı değilken nikâhlandıklarına dair rivayetlerin sahâbe râvisi Ebû Râfi' ve Meymûne'dir. Meymûne rivayetlerinin bir kısmı bizzat kendisinden bir kısmı ise tâbiinden yeğeni Yezîd b. Esam tarafından aktarılmaktadır. Makale boyutunu aşacağı için ayrıntılı isnad şeması yerine meramı anlatacak tarzda genellikle ilk 4-5 râviye ve rivayetlere yer verilecektir.

1.1.1. Ebû Râfi' Rivayeti

³ Fatih Çınar, "İslam Fıkıhına Göre İhramlı Halde Evlilik", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/24 (2020), 186-205.

⁴ Hadislerin ortaya çıkış süreci ve metinlerin birbiriyle ilişkisi için bk. Yavuz Ünal, *Hadis Geleneğinde Metin Bilinci* (Samsun: Etüt Yayınları, 2008). Bir hadisin tarihsel süreçte rivayet edilme gerekçeleri ve bu süreçteki değişimleri için bk. Muhammet Emin Eren, *Hadis Tarih ve Yorum: 73 Fırka Hadisi Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Kuramer, 2017). Hadislerin tedvin öncesinde ihtiyaca binaen nakledilme sebepleri için bk. Kuzudişli, *Hadis Rivayetinde Bağlam*. Konuyla ilgili bazı makaleler için bk. Enbiya Yıldırım, "Rivayetlerin Şekillenmesinde İnsan Olgusu Üzerine Bir Analiz", *Günümüzde Sünnetin Anlaşılması (Sempozyum)*, (2005), 145-170; Bünyamin Erul, "Yorum-Rivayet İlişkisi: Yorumun Rivayete Katkısı ve Rivayetin Yoruma Etkisi", *Günümüzde Sünnetin Anlaşılması (Sempozyum)*, 2005, 97-114; Hüseyin Akgün, "'Umirtu en Ukâtile'n-Nâse' Hadisinin Rivâyet Farklılıkları Hakkında Bir İnceleme", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 14/2 (2014), 49-90; Muhammet Emin Eren, "Olgudan Rivayete ya da Yorumun Rivayetleşmesi: Nu'aym B. Hammâd'a Ait Bir Rivayetin Tahlili", *İslam ve Yorum: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2017, 651-661; Burhanettin Tatar, "Hadis Rivayeti Üzerine Felsefi Notlar", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 18/1 (31 Mayıs 2018), 13-20; Halit Özkan, "Rivayet, Anlam ve Yorum: Mantar Hadisinin Serencamı", *İslam Araştırmaları Dergisi* 48 (04 Temmuz 2022), 1-45.

Ebû Râfi'den nakledildiğine göre “Rasûlullâh, Meymûne ile ihramsızken evlendi yine ihramsızken zifafa girdi. Ben de aralarında elçiydim.”⁵ Bazı tariklerde zifafa; bazılarında ise elçiliğe dair ifadeler bulunmamaktadır.⁶ Rivayet, Rasûlullâh (fiilî) > Ebû Râfi' > Süleyman b. Yesâr (öl.107/725) > Rebîa b. Ebî Abdirrahman > Matar b. Tahmân el-Varrâk > Hammâd b. Zeyd tarikiyle nakledilmekte; Hammâd sonrasında tarikler farklılık arz etmektedir.

Tirmizî, rivayetin hasen olduğunu, Rebîa > Matar > Hammâd dışında kimseden müsned şeklini bilmediklerini, Mâlik'in Süleyman b. Yesâr'dan rivayeti mürsel naklettiğini, yine başka tarikle Rebiâ'dan mürsel nakledildiğini belirtir.⁷ Râvilerden sadece Matar hakkında cerh ifadeleri vardır. Nitekim Ebû Râfi'in h. 35 yılında vefat etmesi, Süleyman b. Yesâr'ın h.34 yılında doğmasından dolayı sema'ın mümkün olmadığı, rivayetin aslının mürsel olduğu, Matar'ın hatalı şekilde muttasıl naklettiği ifade edilir.⁸ Bunun dışında benzer metinle Ebû Râfi' > Yezîd b. Esam > Ebû Ferâze > Cerîr b. Hâzîm tarafından nakledilmektedir. Ancak Yezîd b. Esam, aşağıda çoğu tarikte görüleceği üzere Meymûne'den hadisi nakletmektedir. Meymûne'nin azadlı kölesi olan Süleyman b. Yesâr, rivayeti Meymûne'den ya da yeğeni Yezîd b. Esam'dan duyup irsâl etmiş olabilir ya da Ebû Râfi' tariki problemlili olup rivayetin aslı Meymûne'ye dayanabilir.

1.1.2. Meymûne ve Yezîd b. Esam Rivayeti

Meymûne > Yezîd b. Esam'dan gelen rivayetler en yalın haliyle “Rasûlullâh (s.a.v.), Meymûne ile ihramlı değilken (helal) nikâhlandı.” şeklindedir. Ancak farklı tariklerde ilave bilgilere rastlanmaktadır. Bu tariklerde Rasûlullâh ve Meymûne'nin ihramsızken Serif mevkiinde evlendiği; Mekke'den döndükten sonra ihramsızken Serif mevkiinde zifafa girdikleri; Meymûne'nin burada vefat ettiği ve kabrine İbn Abbas ve Yezîd b. Esam'ın girdiği; İbn Abbas ve Yezîd'in Meymûne'nin yeğeni olduğu bilgileri bulunmaktadır.⁹

⁵ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-imâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb Arnaut vd. (b.y.: Müessesetü'r-risâle, 2001), hadis no: 27841; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî, *Müsnedü'd-Dârimî*, thk. Hüseyin Süleym Esed Ed-Derânî (Suud: Dâru'l-muğnî, 2000), “Menâsik” 21; Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *el-Câmi'u'l-kebîr - Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1998), “Hac” 23; Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed Tahâvî, *Şerhu meânî'l-âsâr*, thk. Muhammed Zehra en-Neccâr (Beyrut: Alemü'l-kütüb, 1994), 2/270; Ebû Hâtîm Muhammed el-Bustî İbn Hibbân, *Sahîhu İbn-i Hibbân*, thk. Muhammed Ali Sönmez ve Halis Aydemir (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012), 9/458.

⁶ Abdullah b. Muhammed İbn Ebî Şeybe, *Kitabu'l-musanef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, thk. Kemal Yusuf Hût (Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 1409), hadis no: 13126.

⁷ Tirmizî, “Hac” 23.

⁸ Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed Bedruddîn el-Aynî, *Umdetü'l-kâri Şerhu Sahîh-i Buhârî* (Beyrut: Dâru ihyai't-turâsi'l-arabî, ty.), 10/196.

⁹ bk. İbn Ebî Şeybe, *Musanef*, 8/94; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, hadis no: 27470, 27483; Ebû'l-Hüseyyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: y.y., 1374-75/1955-56), “Nikâh” 1411; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, thk. Şuayb Arnaut vd. (b.y.: Dâru Risâleti'l-âlemiyye,

Rivayet, Meymûne > Yezîd b. Esam'dan Meymûn b. Mihrân ve Ebû Ferâze Râşid b. Keysân aracılığıyla nakledilir. Bu tariklerde dikkat çeken unsur, senedde Meymûne geçmesine rağmen sanki kendisi hakkındaki olayı üçüncü şahıs gibi anlatmasıdır. Rivayet bu açıdan problemlidir. Zira olayı anlatan Meymûne değil Yezîd b. Esam'dır. Nitekim Tirmizî, rivayetin garîb olduğunu çünkü herkesin Yezîd'ten mürsel naklettiğini belirtir.¹⁰ Bu durumda Meymûne devrede olmadığı için Yezîd b. Esam'ın onlara dair olayı "Hz. Peygamber, Meymûne ile evlendi" şeklinde aktarması mümkündür. Bazı tariklerde ise Meymûne olayı kendi ağzından nakletmektedir. Evlâ olduğu belirtilen Meymûne > Yezîd b. Esam > Meymûn tarikli metin şöyledir: "Rasûlullâh benimle Mekke'den dönünce ikimiz de ihramlı değilken Serif mevkiinde evlendi."¹¹ Şu halde rivayetin Yezîd b. Esam'dan mürsel olarak ya da Meymûne'nin kendi ağzından aktarımı makul gözükmemektedir. Yezîd b. Esam'ın Meymûne'den olayı dinlemesi ve naklederken Meymûne'yi senede katması ancak olayı kendi ağzından nakletmesi de muhtemeldir. Nitekim rivayetlerin sika kişiler tarafından mevzûl olarak nakledildiği, Müslim'in (öl.261/875) şartlarına uyduğu Hâkim (öl.405/1014) tarafından ifade edilmiştir.¹²

1.1.3. Safiyye bint Şeybe Rivayeti

Yezîd b. Esam rivayetinin râvilerinden Meymûn b. Mihrân, yaşlı bir kadın olan Safiyye b. Şeybe'ye Rasûlullâh'ın Meymûne ile ihramlıyken mi evlendiğini sormuş, o da "Hayır, ikisi de ihramsızken evlendi, demiştir.¹³ Başka rivayette ek olarak Serif mevkiinde evlendikleri, orada zifafa girdikleri ve Meymûne'nin Serif'te vefat ettiği belirtilir.¹⁴ Safiyye vasıtasıyla gelen rivayetlerdeki bilgiler, Yezîd b. Esam > Meymûn tarihiyle gelen bilgilerle uyumludur. İki rivayette de ortak râvi, Meymûn b. Mihrân'dır. Bu tarihin aslının da Yezîd b. Esam'a dayanması kuvvetle muhtemeldir. Zira Safiyye > Meymûn b. Mihrân tarihinin ferd olduğu ifade edilmiştir.¹⁵

Ebû Râfi' ve Yezîd b. Esam tariklerine benzer şekilde Nâfi' tarihiyle İbn Ömer tarafından Rasûlullâh'ın Meymûne ile ihramsızken evlendiğini nakledilmiştir.¹⁶

1.2. İhramlıyken Nikâhlandıklarına Dair Rivayetler

2009), "Nikâh" 45; Tirmizî, "Hac" 24; Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/270; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh Hâkim en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-sahihayn*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, 1990), 4/31.

¹⁰ Tirmizî, "Hac" 24.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6/332-5; Dârimî, "Menâsik" 21; Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk. Şuayb Arnaût vd. (b.y.: Dâru'r-risâleti'l-âlemiyye, 2009), "Menâsik" 28.

¹² Hâkim en-Nîsâbü'rî, *Müstedrek*, 4/31.

¹³ Süleymân b. Ahmed Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, thk. Tarık b. Avz (Kahire: Dâru'l-harameyn, ts.), 5/77.

¹⁴ Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Hasan Abdulmun'im Şelbî (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2001), 5/182.

¹⁵ Taberânî, *Mu'cemü'l-evsat*, 5/77.

¹⁶ Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer ed-Dârekutnî, *Sünenü'd-Dârekutnî*, thk. Şuayp Arnaut vd. (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2004), hadis no: 4388.

Rasûlullâh ile Meymûne'nin evliliğinin ihramlıyken olduğuna dair rivayetler, İbn Abbas ve ashâbı tarafından nakledilmektedir. Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre rivayetleri ise bazı tariklerde genel (Meymûne olayı dışında) ifade edildiği için diğer başlıkta ele alınacaktır.

1.2.1. İbn Abbas Rivayeti

İbn Abbas'tan nakledilen rivayet, en kısa haliyle şöyle geçmektedir: “Rasûlullâh (s.a.v.), Meymûne ile ihramlıyken evlendi.”¹⁷ Rivayetin öz hali ya da hükme doğrudan medâr hali genellikle *Kütüb-i tis'a*'da geçmektedir. Olaya dair geniş anlatımlar ise şöyledir: Rasûlullâh (s.a.v.), Meymûne ile ihramlıyken evlendi. Mekke'de üç gün kaldı. Kureyşliler ona, Mekke'den çıkmasını söylediler. Nebî (s.a.v.) ise biraz daha kalıp Meymûne ile zifafa girip yemek vermek istedi. Ancak onlar bunu kabul etmeyince Meymûne ile yola çıktı ve Serif mevkiinde zifafa girdi.¹⁸ Bu geniş anlatımın öz hali Buhârî'de şöyle geçer: Rasûlullâh (s.a.v.), Meymûne ile ihramlıyken evlendi. İhramsızken zifafa girdi ve Serif mevkiinde vefat etti.¹⁹ Bazı tarikler ise ikisi de ihramlıyken ya da Meymûne ismi zikredilmeden sadece Nebî (s.a.v.) ihramlıyken (muhrim ve haram kelimeleriyle) evlendi, şeklinde geçer.²⁰

Kısa ya da geniş haliyle rivayetler, İbn Abbas'ın ashâbı olan tabiîn âlimlerinden Ata', Tâvûs (öl.106/725), İkrime (öl.105/723), Câbir b. Zeyd (öl.93/711), Saîd b. Cübeyir, Abdullah b. Ebû Müleyke (öl.117/735), onlardan ise Humejd, Eyyûb, Hişâm, İbn Ata, Haccâc b. Ertât (öl.145/762), Amr b. Dinâr (öl.126/744), tarafından nakledilmiştir.

Rivayet, Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi*'leri gibi sahih kaynaklarda yer almaktadır. Tirmizî'nin belirttiği üzere tariklerin bir kısmı sahih, bazıları ise hasendir.²¹ Rivayetin Meymûne'nin yeğeni İbn Abbas, ondan da ashâbı tarafından nakledilmesi rivayetin meydana geldiğini gösteren delillerdendir. Çünkü bu tür özel bilgiyi (nikah ve zifaf) Meymûne'nin yeğeni İbn Abbas'ın bilmesi ve onun ashâbı arasında rivayetin yaygınlaşması mümkündür. Ancak rivayetin zayıf olduğunu iddia edenler de vardır.

Saîd b. Müseyyeb (öl.94/713), İbn Abbas'ın rivayette vehm/hata ettiğini belirtmiştir.²² Ancak İbn Hibbân (öl.354/965), “İbn Abbas'ın hata ettiğini söylemek doğru olmaz, o vakit Yezîd b. Esam'ın da hata ettiği söylenebilir” diyerek karşı çıkar. Çünkü İbn Abbas ondan iki yüz kat daha fakih, ilim ve hıfz

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/170, 289, 384; Dârimî, “Menâsik” 21; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu's-sahih*, thk. Muhammed Zühreir b. Nâsir (Dimeşk: Dâru Tûki'n-Necât, 2001), “Menâsik” 1837; Müslim “Nikâh” 47; İbn Mâce, “Nikâh” 45; Ebû Dâvûd, “Menâsik” 38; Tirmizî, “Hac” 24; Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb Nesâî, *el-Müctebâ mine's-Sünen*, thk. Abdulfettâh Ebû Gudde (Haleb: Mektebetü'l-Matbaati'l-İslâmiyye, 1986), “Menâsik” 90.

¹⁸ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/269; Hâkim en-Nîsâbü'rî, *Müstedrek*, 4/33.

¹⁹ Buhârî, “Megâzi” 43.

²⁰ bk. Dârimî, “Menâsik” 21; Nesâî, “Menâsik” 90; Hâkim en-Nîsâbü'rî, *Müstedrek*, 4/34.

²¹ Tirmizî, “Hac” 24.

²² Ebû Dâvûd, “Menâsik” 38.

sahibidir.²³ Ayrıca vehm iddiasının bir dayanağı yoktur. Sanki Saîd b. Müseyyeb'in bölgesinde (Medine) ihramsızken nikahlandığı bilindiği için İbn Abbas rivayetinde vehm iddia etmektedir. Genelde ihramlıyken nikah olmayacağı görüşünde olanlar; İbn Abbas rivayetinin delil alınmamasında, Saîd b. Müseyyeb'in sözüne atıfta bulunurlar. Ancak Saîd b. Müseyyeb'in sözü, bir taraftan kaynakta (İbn Abbas'ta) problem olduğunu söylerken diğer taraftan ilk asırda İbn Abbas rivayetinin varlığını göstermektedir. 94/713 vefat tarihli Saîd b. Müseyyeb rivayeti eleştirdiğine göre İbn Abbas rivayeti o dönemde var ve rivayet edilmektedir.

Yukarıdaki rivayetin tam aksi anlamda İbn Abbas > İkrime > Matar tarafından "Meymûne ile ihramsızken evlendi" şeklinde nakledilmiştir. Ancak Dârekutnî, bu rivayetin Matar adlı râviden kaynaklı bir gariplik olduğunu, çünkü bu rivayetin İbn Abbas değil Ebû Râfi' > Süleyman b. Yesâr > Matar tariki ile nakledildiğini belirtir.²⁴

1.3. İhramlının Nikâhına Dair Diğer Rivayetler

1.3.1. Hz. Osman Rivayeti

Hz. Osman'dan nakledildiğine göre Rasûlullâh (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Muhrim nikahlanamaz, nikahlandırılmaz, dünürücü olmaz, kendisine dünürücü de olunamaz." Bazı ziyade-noksan lafızlarla rivayet, ilk üç tabakada sadece Hz. Osman (öl.35/656) > Ebân b. Osman (öl.102/723) > Nübeyh b. Vehb (öl.126/743) tarafından ferd olarak nakledilmektedir. Medâr konumunda olan Nübeyh'ten ise Nâfi' (öl. 116/734), Eyyûb b. Mûsa²⁵ (öl.132/749), Abdulcebbâr b. Nübeyh (öl. ?), Abdula'lâ b. Numeyh (öl. ?), Bükeyr b. Abdillâh²⁶ (öl. 117/735), Saîd b. Ebî Hilâl²⁷ (öl.130/747), Ya'la b. Hakîm (öl. ?), Matar b. Tahmân²⁸ (öl.125/742) rivayet etmektedir.

Tariklerin çoğunluğu Nübeyh b. Vehb > Nafi' tarihidir. Hatta bazıları, sadece bu yolla gelmiştir, şeklinde iddia etmiş olacak ki İbn Hibbân, "Bu haberi Nübeyh'ten sadece Nafi' nakletmiştir, diyenlerin iddialarını çürüten haberlerin zikri" şeklinde başlık atarak Nafi' dışında nakledenleri de sıralamaktadır.²⁹ Benzer lafızlarla Abdullah b. Ömer ve Enes Mâlik tarafından merfû rivayetler olsa da onların mevkufl olduğu; merfû olarak sahih tarihin Hz. Osman rivayeti olduğu belirtilmiştir.³⁰

1.3.2. Hz. Âişe Rivayeti

---

²³ İbn Hibbân, *Sahîh*, 7/351.

²⁴ Dârekutnî, *Sünen*, 4/391.

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/510, 528; Dârimî, "Nikâh" 17; Müslim, "Nikâh" 1409; Nesâî, "Nikâh" 38.

²⁶ İbn Hibbân, *Sahîh*, 3/448.

²⁷ Müslim, "Nikâh" 1409.

²⁸ Nesâî, "Nikâh" 38.

²⁹ İbn Hibbân, *Sahîh*, 3/447.

³⁰ Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer Dârekutnî, *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdisi'n-Nebeviyye*, thk. Mahfûzu'r-Rahman Zeynullah (Riyad: Dâru't-tayyibe, ts.), 13/74.

Hız. Âişe'den iki rivayet bulunmaktadır. Âişe (öl. 58/677) > Mesrûk (öl. 62/681) > Ebu'd-duhâ (öl. 82/701) tarikine göre Peygamber (s.a.v.) bazı kadınlarla ihramlıyken evlenmiştir.³¹ Âişe > İbn Ebî Müleyke (öl.117/735) > Osman b. Esved (öl. 146/763) tarikine göre ise Hız. Peygamber Meymûne ile ihramlıyken evlenmiştir.³² İlk Mesrûk'tan ikincisi ise İbn Ebî Müleyke'den mürsel olması dolayısıyla tenkit edilmiş; mürsel olanların mahfuz olduğu, muttasıl olanların ise mahfûz olmadığı belirtilmiştir.³³ Nitekim mürsel tarikler mevcuttur.³⁴ Ancak Tahâvî (öl.321/933), rivayetin sıhhatini ima eder tarzda "Hız. Âişe'den bunun hilâfına bir şey bilmiyoruz, Ebû Hüreyre'den ise buna uygun rivayet nakledilir" demektedir.³⁵

1.3.3. Ebû Hüreyre Rivayeti

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre Rasûlullâh Meymûne ile ihramlıyken evlenmiştir. Ebû Hüreyre > Ebû Salih > Kâmil Ebu'l-Alâ tariki ile nakledilen rivayet hakkında Zeylâî, isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.³⁶

2. Olayın Rivayete Konu Olması

Hicrî ilk asır sahâbe ve tâbiîn tabakasında bazı rivayetler, belli bir sebebe binaen nakledilebilir. Konuyla ilgili müstakil çalışmasında Bekir Kuzudişli, bu durumu *sebebü îradi'l-hadis* kavramıyla "ilgili hadisin nakledilmesine yol açan vesileler ve bir sahâbî ya da tâbiîn'in hadisi nakletme esnasında yaptığı açıklamalardır" şeklinde izah eder.³⁷ Kuzudişli, tedvin öncesini yarı sistemli ve ihtiyaca binaen, sonrasında ise sistemli hadis rivayeti şeklinde ayırır.³⁸ Sebebü îrad bilgilerine, tedvin öncesi dönemde yarı sistemli ve ihtiyaca binaen rivayetlerde farklı bir ifadeyle hadis meclisleri ve rivayetin tam olarak teşekkül etmediği sahabe ve tabiîn döneminde rastlanır. Diğer bir deyişle bu dönemde bazı rivayetler, çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda nakledilmektedir.

İhtiyaçlardan birisi belki de en önemlisi gündelik hayatta doğrudan karşılaşılan ahkâma dair konulardır. Rasûlullâh (s.a.v.) ile Meymûne'nin evliliği siyer ve megazî türünün konusudur. Ancak olaya hac ve nikâh gibi ahkâma dair konularda da yer verildiği görülür. Olayın rivayete konu olmasının en önemli öğelerinden birisi fikhî bir hüküm içermesidir. Hadisin çokça rivayet edilme nedenlerinin biri ise yukarıda görüldüğü üzere ihramlıyken nikâh olur/olmaz şeklinde fikhî hükümde ihtilâfın olmasıdır. Rivayetin hem fikhî bir hüküm içermesi (ihramlıyken nikâhlanma meselesi) hem de aynı olayda birbirine

³¹ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/269.

³² Ahmed b. Huseyn b. Ali el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003), 7/212.

³³ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7/212.

³⁴ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 8/92.

³⁵ Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed Tahâvî, *Şerhu müşkili'l-âsâr*, thk. Şuayb Arnaût (b.y.: Müessesetü'r-risâle, 1994), 14/511.

³⁶ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/270; Dârekutnî, *Sünen*, 391-392; Ebû Muhammed Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâî, *Nasbu'r-râye li ehâdisi'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvâme (Beyrut: Müessesetü'r-reyyân, 1997), 3/171.

³⁷ Kuzudişli, *Hadis Rivayetinde Bağlam*, 25.

³⁸ Kuzudişli, *Hadis Rivayetinde Bağlam*, 31-42.

muhâlif rivayetler olması (İbn Abbas ve Yezîd b. Esam rivayetleri), olayın rivayete konu olmasını ve gündemde kalmasını sağlamıştır. Rasûlullâh ile Meymûne'nin nikâhı olayının rivayete konu olması, sebebi îrâd bilgileri, fikhî hüküm içermesi ve tartışma/ihtilâf konusu olması açılarından ele alınacaktır. Böylelikle ilk dönem hadis rivayet mantığının farklı yönlerinden birisi ortaya koyulacaktır.

Konuyla ilgili Yezîd b. Esam rivayetlerindeki sebebi îrâd bilgileri, genellikle râvilerinden olan Meymûn b. Mihrân etrafında gerçekleşmektedir. O, Ata' b. Ebî Rebâh'ın yanındayken bir adam gelir ve "Muhrim evlenebilir mi?" diye sorar. Ata' ise "Allah nikâhı helâl kıldıktan sonra haram kılmadı" şeklinde cevap verir.³⁹ Burada Ata', Kur'an'a dayanarak cevap vermiş gibidir. Zira Kur'an'da evlenilmeyecekler arasında ihramlı zikredilmez. Söz konusu sorular, rivayetlerin nakledilmesine sebep olmaktadır. Nitekim devamında Meymûn, Ömer b. Abdülaziz'in dâhil olduğu başka bir sebebi îrâd bilgisi nakleder. Ömer b. Abdülaziz, Meymûn b. Mihrân'dan Rasûlullâh'ın Meymûne ile ihramlı/ihramsız evlendiğini Yezîd b. Esâm'a sormasını istemiştir. Yezîd b. Esâm ise ihramsız evlendiğini söylemiştir. Ömer b. Abdülaziz, Meymûne'nin yeğeni ve güvenilir olmasından dolayı bu yöne ikna olmuştur.⁴⁰ Ancak Ata', Yezîd b. Esam rivayetini değil de Meymûne ile Rasûlullâh'ın ihramlı iken nikâhlandığını çokça duydukları için onu alacaklarını belirtmiştir.⁴¹

Ömer b. Abdülaziz ve Meymûn b. Mihrân'ın soru sorma ihtiyacı, Meymûne olayına dair ihtilâfın olduğunu gösteren delillerdendir. Burada yöneticilik vasfıyla Ömer b. Abdülaziz'in hangisinin daha doğru olduğunu tespit etmek adına soruşturduğu düşünülebilir. Ancak Ömer b. Abdülaziz'in soruşturması, fikhî bir hükmü duymaktan çok ihtilâfın doğru tarafını tespit etme girişimi gözükmektedir. Çünkü doğrudan ilgili bilginin Yezîd b. Esam'a sorulmasını istemesi, rivayetlerin ondan geldiğini bilmesinden kaynaklanmaktadır. Yine ilk sebebi îrâd bilgisinde Ata'nın "ihramlıyken evlendiğini daha çok duyduk" demesi, bir taraftan da İbn Abbas rivayetinin bilindiğini gösterir. Şu halde Yezîd b. Esâm rivayetlerinin çoğu, Meymûn b. Mihrân tarafından rivayet edildiği düşünülürse, bu tarihin ilgili sorular neticesinde rivayet edildiği ya da daha da görünür hale geldiği söylenebilir. Aynı şekilde Meymûn b. Mihrân, Safiyye b. Şeybe'ye, Rasûlullâh'ın Meymûne ile ihramlı/ihramsız evlendiğini sormuş, o da ihramsızken evlendiğini söylemiştir.⁴² Burada Yezîd b. Esam rivayetinin râvilerinden Meymûn b. Mihrân'ın soru sorması ya henüz ilgili rivayetleri bilmeden önce teyit etmek amacıyla sorduğunu ya da problemleri bir rivayet olduğunu gösterir. Doğru kabul edilirse bu soruşturma, Safiyye bint Şeybe rivayetlerinin nakledilmesine sebep olmuş olabilir.

Ahkâma dair konulardaki ihtilâflar, tartışmalar ve uygulamalar; belki konuyla ilgili birkaç rivayet varken çeşitli hatırlamalar sonucunda daha çok rivayetin nakledilmesine sebep olabilmektedir. Sahâbe ve tabiîn görüşlerinin farklılığı, konuya dair ihtilâfın olduğunu göstermektedir. Sahabeden Hz. Ömer, Hz.

---

³⁹ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/271.

⁴⁰Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh en-Nemerî ibn Abdilber, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*, thk. Mustafa b. Ahmed el-Ulvî vd. (Mağrib: Vuzâratu umûmi'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-İslâmî, 1967), 3/155.

⁴¹ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/271.

⁴² İbn Abdilber, *Temhîd*, 3/154.

Ali, Zeyd b. Sâbit ve İbn Ömer'in; tabîinden Zührî, Saîd b. Müseyyeb, Sâlim b. Abdullah ve Süleyman b. Yesâr muhrimin evlenemeyeceği görüşündedirler. Hz. Ömer'in ihramlıyken evlenen birisini ayırdığı, Hz. Ali'nin "Muhrim nikahlanamaz, nikahlanırsa nikahı reddedilir" dediği, İbn Ömer'in "Muhrim nikahlanmaz, kendisi ve başkası için dünürücü olamaz" dediği rivayet edilir.⁴³ Tabîin âlimlerinden Saîd b. Müseyyeb, Sâlim b. Abdullah, Süleyman b. Yesâr'a muhrimin nikahı sorulmuş, onlar ise "Muhrim, nikahlanmaz ve nikahlanamaz" demiştir. Benzer ifadeler, Zührî'den de nakledilmektedir.⁴⁴ Muhrimin nikahlanamayacağı yönünde görüş bildiren bu âlimler, genelde Medine ehlidir. Nitekim Yezîd b. Abdilmelik, Medine ehline "ihramlı evlenebilir mi?" diye soru sormuş, onlar ise "evlenirse ayrılırlar" demişlerdir.⁴⁵

Sahâbe ve tâbiînden bazıları ise muhrimin evlenebileceği görüşündedirler. Başta yukarıda rivayetleri zikredilen İbn Abbas olmak üzere, Abdullah b. Mesûd, Enes b. Mâlik ihramlıyken evlilikte bir beis görmezler. Bu doğrultuda İbn Abbas'ın ashâbı, tâbiîn âlimlerinden Mücâhid, Tâvus, İkrime, Zeyd; İbn Mes'ûd'un ashâbı, Alkame, Esved, İbrahim en-Nehâf hocalarıyla aynı görüştedirler. Ehl-i Kûfe ya da Irak bölgesinde genelde İbn Mesûd halkasında (Mesrûk, Hammâd) bu yönde görüş revaç bulmuştur.⁴⁶ Görüldüğü üzere sahâbe ve tâbiîn tabakasında farklı görüş ve uygulamalar vardır. Yukarıdaki sebebü îrâd soruşturmalarında olduğu gibi Hz. Osman rivayetine dair sebebü îrâd bilgileri, konuya dair ihtilâfa/tartışmaya ışık tutar.

Ömer b. Ubeydullah, hacdayken oğlu Talha'yı evlendirmek istedi. Ömer, o vakit hac emiri olan Ebân b. Osman'a oğlunu evlendirmek istediğine, onun da orada hazır bulunmasını arzu ettiğine dair haber yolladı. Bunun üzerine Ebân şöyle dedi: "Ben seni içi boş/kupkuru bir Iraklı olarak görüyorum. Ben Osman b. Affân'dan işittiğime göre Rasûlullah 'İhramlı kişi nikâhlanamaz' buyurdu."⁴⁷ Sadece oğlu Ebân tarafından nakledilen Hz. Osman rivayetinin sebebi irâdî; hac mevsiminde Ömer b. Ubeydullah'ın oğlunu evlendirmek istemesi ve buna karşılık Ebân b. Osman'ın babasından duyduğu hadisi nakletmesidir. Farklı tariklerle nakledilen ve ihramlının nikâhının câiz olmadığı yönünde görüş bildiren mezheplerin dayanağı olan bu hadisin sebebü îrâd neticesinde ortaya çıkması, hadis rivayetini anlamak açısından mühimdir. Söz konusu sebebü îrâdın arkasında ise konuyla ilgili farklı görüş/uygulamalarının etkisi olduğu anlaşılıyor. Nitekim Ebân, muhrimin nikahının yapılamayacağını belirtirken Iraklıların aksi yöndeki

⁴³ Rivayetler için bk. Mâlik b. Enes el-Medinî, *Muvatta'*, thk. Muhammed Fuat Abdülbaki (Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, 1985), "Nikâh" 71; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3/152.

⁴⁴ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3/153.

⁴⁵ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3/153.

⁴⁶ Rivayetler için bk. İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3/151-2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/358; Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/273; Tahâvî, *Şerhu müşkili'l-âsâr*, 14/519-520.

⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/526; Dârimî, "Menâsik" 21; Müslim, "Nikâh" 45. Nevevî, rivayetdeki "Irakî" ifadesinin hatalı olduğunu doğru ifadenin sünneti bilmeyen anlamında "Arabî" olduğunu ifade etse de Kûfe ehlinin de bu yönde görüşü olması nedeniyle sünnetten câhil olduklarını ifade eder. Ebû Zekeriyeye Muhyiddîn Nevevî, *el-Minhâc Şerhu Sahih-i Müslim b. Haccâc* (Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, 1392), 9/542.

görüşlerini ortaya koyar. Bu durum sahabe ve tabiîn tabakasında Medine-Kûfe arasında uygulama/görüş farklılığı olduğunun işaretidir.

Hız. Osman rivayetinde dikkat çeken diğer bir unsur sebebi îrâd bilgisini nakleden ve belirtildiği üzere rivayetin medârı konumundaki râvi Nubeyh b. Vehb'tir. Ömer b. Ubeydullah'ın konuyu soruşturması üzerine Ebân'ın, babası Hız. Osman'dan duyduğu/bildiği hadis ortaya çıkmakta ve olaya şahit olan Nubeyh b. Vehb tarafından nakledilmektedir.⁴⁸ Bu durum, tariklerin medâr konumundaki râvilerden nakledilme sebebinin bir açıdan açıklamaktadır. O vakte kadar gizli kalan bilgi/hadis, bir olay/soruşturma neticesinde açığa çıkmakta ve oradan yayılmaktadır. Medâr kavramına söz konusu açıdan bakılması, konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

İbn Abbas rivayetinin sebebi îrâdında ise tam tersi bilgilere rastlanmaktadır. Her ne kadar isim zikredilmese de kendi görüşlerini delillendirme mahiyetinde İbn Abbas rivayetinin râvilerinden Amr b. Dînâr ile Zührî arasındaki diyalog hatırlanabilir. Amr b. Dînâr, Zührî'ye İbn Abbas'tan nakledilen ihramlının evlenebileceğine dair rivayeti zikredince Zührî, kendisine ihramlıyken evlenmediğini ifade eden Yezid b. Esam rivayetinin ulaştığını belirtmiştir. Bunun üzerine Amr, İbn Abbas gibi birisi varken *arkasına bevleden Arabî*'yi mi tercih ediyorsun, demiştir. İbn Şihâb ise Meymûne'nin Yezid'in teyzesi olduğu belirtmesi üzerine, Amr onun İbn Abbas'ın da teyzesi olduğunu söylemiştir.⁴⁹ Görüleceği üzere konuyla ilgili Amr'ın kendi bildiği/amel ettiği rivayeti nakletmesi, Zührî'nin de kendi bildiği rivayeti nakletmesine sebep olmuştur. Buna ilaveten sebebi îrâd bilgilerinde ilk dönemde usûl anlamında ihtilâflı rivayetler karşısında tercih sebepleri (Arabî olması, olaya yakınlık) müşahede edilebilmektedir.

İhramlının nikâhı konusunda birbirine muhâlif görüşlerin olması, Rasûlullâh ile Meymûne'nin nikâhının oluş vaktinin (ihramlı-ihramsız) soruşturulmasına, dolayısıyla konu etrafındaki bilgilerin rivayet edilmesine ve rivayetin gündemde kalmasına sebep olmuştur.⁵⁰ Burada aynı örneği vermesi ve iddiaların karıştırılmaması adına Joseph Schacht'ın (öl.1902/1969) konuyla ilgili görüşlerine yer vermek gerekir. İlk iki asırdaki ahkâma dair tartışmalar, Oryantalist paradigmada Hız. Peygamber'den duyulan, bilinen bir rivayetin nakledilmesine sebep olarak değil; otantik olmayan hadisin "tedâvüle sokulmasına, üretilmesine" sebep olarak zikredilir. Schacht, hukûkî rivayetlerin, ikinci asırdaki ekoller tarafından tedâvüle sokulup geriye doğru Hız. Peygamber'e isnad edildiğini söyler. Siyer rivayetleri ile hukûkî rivayetleri ayırmasına rağmen içerisinde hukûkî içerik bulunan siyer rivayetlerini de aynı düşünür.⁵¹ Buna örnek olarak Hız. Peygamber'in Meymûne ile evliliğini verir.⁵² Sahâbe ve tâbiîn tabakasında ihtilâfın olması belli ölçüde hadis rivayetini etkilemiştir. Ancak bu etki, sebebi îrâd bilgilerinden de anlaşıldığı

⁴⁸ İbn Hibbân, *Sahîh*, 3/446.

⁴⁹ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/269; Hâkim en-Nisâbûrî, *Müstedrek*, 4/34.

⁵⁰ Tartışmalı olaylarla ilgili soruların hadis rivayetine etkisi ve farklı örnekleri hakkında bk. Kuzudişli, *Hadis Rivayetinde Bağlam*, 160-165.

⁵¹ Siret ve sünnete dair Schacht'ın görüşleri hakkında detaylı bilgi için bk. Fatma Kızıl, "Sîret ya da Sünnet: Oryantalistler Tarafından Çizilen Sınırlar", *Hadis Tetkikleri Dergisi* XIII/2 (2015), 7-25.

⁵² Joseph Schacht, *The Origins of Muhammadan Jurisprudence* (Oxford: Oxford University Press, 1979), 152, 153.

üzere olmayan bir hadisin kendi görüşleri doğrultusunda tedâvüle sokulması şeklinde değil, Hz. Peygamber'in içinde olduğu olayların nakle konu olması şeklindedir. İhramlının evliliğini soran kişiye Müslüman bir kişinin Hz. Peygamber'in fiilini aktararak cevap vermesi normaldir. Bu çalışmada ihtilâflı herhangi bir olayın rivayete konu olması, nakle değer görülmesi gibi ifadeler, olan bir olayın/sözün varlığı gösterir. Oryantalist paradigmadaki “tedâvül, üretim (formulate)” gibi kavramlar ise olmayan sözün/fiilin Hz. Peygamber'e isnâd edilmesidir. Konumuzdan hareketle söylemek gerekirse onlara göre Hz. Peygamber'in Meymûne ile evliliği otantik olmamasına rağmen ilk dönem hukuk ekolleri arasındaki ihramlının evliliğine dair tartışma, birbirine muhâlif İbn Abbas ve Yezîd b. Esâm rivayetlerinin geriye doğru Hz. Peygamber'e nispet edilmesine sebep olmuştur. Biz ise sorulan sorular ve ihtilâfın, Meymûne'nin yeğenleri İbn Abbas ve Yezîd b. Esâm, Hz. Peygamber'in azadlı kölesi Ebû Râfi' gibi olaya yakın kişilerin hatırladıkları kadarıyla olayı aktarmalarına yani olayın nakledilmesine sebep olduklarını iddia ediyoruz. Bu noktada üzerinde durulması/düşünülmesi gereken önemli bir soru(n) şudur: Eğer tedvin öncesinde konuyla ilgili bazı rivayetlerin nakledilmesine tartışmaların/soruşturmaların sebep olduğu kabul edilirse; râvilerin (sahâbe-tâbiîn) ihtiyaca binaen nakilde bulunurken rivayetlere “etkisinden” kaçınması ne kadar mümkündür?

3. Metin Form/Yapı Analizinden Hareketle Bir Olayın İki Anlatımı Ya Da Râvinin Metne Etkisi

Rasûlullâh (s.a.v.), Meymûne ile bir kez evlenmiştir. Olay iki kez cereyan etmediğine göre ihramlı ve ihramsız evlendiğini ifade eden rivayetlerden birisi ya sonradan uydurulmuş ya da yanlış anlaşılmıştır. Her iki görüşe sahip sahâbe ve tâbiîn olduğuna göre sonradan uydurulma ihtimali zayıf gözüktüğü için olayı yanlış anlama ve aktarma ihtimali öne çıkmaktadır. Metin formlarına bakıldığında rivayetler sanki birbirine karşılık söylenmiş gibidir. Bunu tespit etmek için hem rivayetlerin takribi nakledilme zamanı hem de metinlerini kıyaslamak gerekecektir. Hicri 35-60 yılları arasında vefat eden sahâbenin (Hz. Ömer, Abdullah b. Mesûd, Hz. Âişe gibi) konuyla ilgili farklı görüşleri nakledilmektedir. Bu durum söz konusu dönemde konuya dair ihtilâfın varlığını gösterir. Rivayetlerin sahâbî râvilerinden en erken vefat edeni Hz. Osman'dır. Sebebü îrad bilgilerinden anlaşıldığına göre oğlu Ebân, rivayeti hac emiri olduğu dönemde (h.87-91) nakletmiştir. Hz. Peygamber'in Meymûne ile evliliği ise kaza umresinde hicretin 7. yılında olmuştur. Anlaşılan o ki evliliğin ihramlı(sız) olduğuna dair rivayetler, sahâbe arasındaki görüş farklılıkların olduğu sonraki dönemde nakledilmiştir. Nitekim sebebü îrad bilgilerinde Amr b. Dînar, Zührî, Atâ, Meymûn b. Mihrân, Ömer b. Abdülaziz, Yezîd b. Esâm, Ebû Râfi rivayetinin râvisi Süleyman b. Yesâr, İbn Abbas'ın ashâbî gibi kişiler geçmektedir. Vefat tarihleri h. 100-130 arasında olan bu kişilerin döneminde ihtilâfın olduğu görülmektedir. Kabaca h. 60-100 yılları arasında konuyla ilgili rivayetlerin nakledilmeye başlandığı görülmektedir. Hangi rivayetin önce hangisinin sonra nakledildiği tespit edilememiştir. Ancak ihtilâf ile birlikte Ebû Râfi' ve Yezîd b. Esâm rivayetlerinin İbn Abbas rivayetlerinden sonra nakledildiği düşünülmektedir. Rivayetlerin metin form/yapı analizinde söz konusu kaniya dair ipuçları bulunmaktadır. Bütün tarikleri göz önüne alınarak rivayetlerdeki unsurlardan hareketle ihtilâfın ya da rivayetin söylenme sebebinin rivayet metinlerine etkisi ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

İbn Abbas rivayetindeki unsurlar şöyledir: 1-İhramlıyken evlendi 2-Mekkeliler süresi dolduğu için zifafa girip düğün yemeği vermesine izin vermediler 3-Dönüşte Serif bölgesinde zifafa girdi. İbn Abbas rivayetinin yanında Kûfe bölgesi sahâbe ve tabiîn âlimlerinin konuyla ilgili görüşü de şöyledir: İhramlının nikahlanmasında bir beis yoktur, yasak olan cinsel birlikteliktir. Kûfe bölgesinden erken vefat eden Abdullah b. Mesûd'un (ö.32/652) İbn Abbas rivayetinden dolayı değil de konuya dair ihramlının nikahını yasaklayan bir şey olmamasından dolayı "nikahlanmasında bir beis yoktur" dediği düşünülmektedir.

Ebû Râfi' ve Yezîd b. Esam rivayetleri ise hemen hemen tüm unsurlar aynı olmasına rağmen nikah akdinin de ihramdan çıkınca (helalken) olduğuna vurgu yapar. Rivayetteki unsurlar, kısa/öz anlatımlardan uzun/ayrıntılı anlatımlara doğru şöyledir: 1-Rasûlullah Meymûne ile ihramsızken evlendi 2-İhramsızken Mekke'den dönüşte Serif mekiinde zifafa girdi 3-Ebû Râfi' aralarında elçiydi 4- Yezîd b. Esam Meymûne'nin yeğenydi 5-Meymûne Serif bölgesinde vefat etti 6-Kabre yeğenleri İbn Abbas ve Yezîd b. Esam koydu.

Helalken/ihramsızken nikâh ve zifaf bilgisinin normal şartlarda rivayete konu olmaması gerekir. Çünkü halihazırda mübah olan bir şeyin ifade edilmesine gerek duyulmaz. Bu ifade, nikâhın ihramlıyken yapıldığını söyleyen rivayetlere ya da görüşlere karşı nakledilmiş gibidir. İbn Abbas rivayeti, nikah ihramlıyken, zifaf ise ihramdan çıkınca Serif'te şeklinde iki olayı ayırmaktadır. Buna karşılık diğerleri iki olayın da Serif'te meydana geldiğini ifade etmektedir. Sonrasında ise tevâfuken Meymûne'nin aynı yerde vefat ettiği bilgisi yer almaktadır. Normalde rivayette yer alması beklenmeyen vefat yerinin rivayete girme sebebi, Meymûne'nin Hz. Peygamberle nikahlandığı yerin teyididir.

Rivayetlerin peşi sıra râviler tarafından yapılan değerlendirmeler, rivayetin anlaşılmasında asıl metnin önüne geçerek yönlendirici olduğu gibi rivayetlerin nakledilme sebeplerine dair ipuçları verir. Rivayetin bir parçasını oluşturduğu için metnin yapı/form analizinde buna da yer verilmesi gerekir. Çünkü bu değerlendirmeler, râvinin zihin dünyasını anlama ve rivayeti nakletme sebeplerini görme açısından önemlidir.

İbn Abbas'ın râvilerinden İbn Nübeyir, rivayete şöyle bir ilavede bulunmuştur: Zührî'ye bu rivayeti tahdis ettiğimde o şöyle dedi: Bana Yezîd b. Esam'ın haber verdiği göre Rasûlullâh ihramsızken onunla evlendi.⁵³ Hem râvinin hem de Müslim'in rivayetin peşinden bu bilgiyi vermesi, okuyucuya bu rivayetin değil de Yezîd b. Esam rivayetinin delil alınması gerektiğini ima etmektedir. Rivayetin râvilerinden Amr b. Dînar ile Zührî arasından geçen diyalogda ise farklı bir bakış açısı vardır. Amr, Zührî'ye Meymûne ismi olmaksızın nakledilen İbn Abbas rivayetini nakletmiş, Zührî, Peygamber'in evlendiği kişi kimdir bilir misin? diye sorduğunda Amr, onun Meymûne olduğunu söylüyorlar, diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Zührî, Yezîd b. Esam rivayetini nakletmiştir. Ancak Amr, bu konuda Zührî'ye "Sen İbn Abbas gibi birisi varken arkasına bevleden bir Arabîye mi tâbi oluyorsun?" der. Zührî ise Meymûne'nin onun teyzesi olduğunu söyleyerek rivayetin doğru olduğunu ifade etmeye çalışır. Ancak

---

⁵³ Müslim, "Nikâh" 46.

Amr, İbn Abbas'ın da Meymûne'nin yeğeni olduğunu ifade eder.⁵⁴ Rivayetlerin sonuna râviler tarafından "Yezîd b. Esam'ın Meymûne'nin yeğeni" olduğu ifadesi eklenmiştir. Hz. Peygamber'in uygulamasına dair bir bilgi olmamasına rağmen hadisin râvisi hakkındaki bu bilgi, aslında ihramlının evliliği konusunda doğru bilginin bu olduğunu belirtmektedir. Benzer durum Ebû Râfi' rivayetinde de görülür. Rivayetin sonunda "aralarında ben elçiydim" ifadesi yer almaktadır. Aslında bununla, "olaya ben şahid oldum, olay benim naklettiğim şekildedir" demek istenmektedir. Yani bir tür rivayetin güvenilirliği meselesidir. Konuyla ilgili ihtilâfın olması, râvilerin rivayetlerin sonuna böyle bilgiler koymasına sebep olmuş gibi gözükmektedir.

Görüldüğü üzere, rivayetlerin metinleri, birbiriyle ilişkili tarzda meydana gelmektedir. Özellikle ihtilâflı konularda daha çok fiilî (metni sahabe ve tabiîn tarafından oluşturulan) nakiller, karşıt rivayet ve görüşlerden etkilenmekte, kelime ve vurgularda bu durum hissedilmektedir.⁵⁵ Aynı şekilde ihtilâflı konularda râviler metni oluştururken/naklederken rivayetin doğruluğunu ifade edecek tarzda ifadelere rastlanmaktadır. Bu noktada bir metnin (İbn Abbas rivayeti), diğer metinlerin (Yezîd b. Esam ve Ebû Râfi') lafızlarını etkilediği ya da en azından birbiriyle etkileşim içerisinde oldukları söylenebilir.

4. İhtilâfın Mezheplere Yansıması ve Âlimlerin Rivayetler Arasındaki Çözüm Yolları

Hadis ilminde bir konuya dair birbirine muhâlif iki sahih rivayet, ihtilâfı'l-hadis ilmi kapsamında değerlendirilir. İki rivayetin arası; cem' ve te'lif, tercih, nesih ve tevakkuf yolları ile çözüme kavuşturulur. Ancak âlimlerin tercihleri/yöntemlerinin, benimsediği mezhep görüşünden ayrı olmadığı, o doğrultuda çözüm önerileri ortaya koyduğu unutulmamalıdır. Burada âlimlerin görüşleri, mezhebi içerisinde kronolojik olarak verilecektir. Böylelikle her bir mezhebin zaman içerisinde hangi argümanları geliştirdiği ve mezhepler arasındaki farklılıklar görülebilecektir. Ayrıca ilk dönem hadis rivayetini göz önüne alıp almadıkları değerlendirilecektir.

4.1.Hanefî Mezhebi

Konu, ilk Hanefî kaynaklarından Şeybânî'nin (öl.189/805) *el-Hucce*'sinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Şeybânî, "ihramlının nikâhı" başlığı altında öncelikle Ebû Hanîfe'nin (öl.150/767) görüşünü verir. Ona göre ihramlının evlenmesinde ve başkasını evlendirmesine bir beis yoktur. Ancak muhrim, nikahtan doğan helallikten dolayı hanımını öpemez, dokunamaz. Medine ehlinin ihramlının evlenemeyeceği, evlenirse nikahının merdud görüşünde olduğunu belirten Şeybanî, daha sonra kıyas ve rivayet olmak üzere iki açıdan kendi delillerini sıralar. Ona göre ihramda Allah'ın yasakladığı cinsel ilişki olmadığı müddetçe nasıl olur da nikâh yasaklanır. Muhalifler, cinsel birlikteliğin nikâh ile helal olması görüşünü câriyenin satın alınmasına kıyas eder. İhramlı iken cinsel ilişkiye girmediği müddetçe câriye satın alınmasında ittifakla bir beis yoktur. Evliliğin câriye satın alınmasından bir farkı yoktur. Nikâh yapar ancak cinsel temasta bulunmaz. Şeybânî muhaliflerine câriye ve koku satın alınması ile nikah arasındaki farkı ortaya koyacak bir kıyas getirmelerini söyleyerek meydan okur. Diğer bir kıyas ise ric' talakla boşanmış

⁵⁴ Hâkim en-Nisâbûrî, *Müstedrek*, 4/27.

⁵⁵ Geniş bilgi için bk. Ünal, *Metin Bilinci*, 106-107.

kişinin durumudur. Şayet bu kişi hanımına ihramlı iken dönerse bu sahihtir. Bu da bir tür nikâhtır, o vakit burada da geri dönüşün yasak olması gerekir.⁵⁶

Kıyas metodundan sonra ilgili rivayetlerin çok olduğunu belirten Şeybânî'ye göre bu konuda ihramlıyken evlendiğine dair rivayetler asıldır. İhramsızken evlendiğine dair Ebû Râfi' rivayeti vardır. Ancak Meymûne'nin yeğeni, fakih ve ilim sahibi olan ve şüphe edilmeyen İbn Abbas ve Heysem b. Heysem rivayeti ihramlıyken evlendiği yönündedir. Bu doğrultuda İbrahim en-Nehâî'nin merfû rivayeti ve kendi görüşü, İbn Mesûd'un kendi görüşü Sevde b. Hârise'nin merfû rivayeti, farklı tarikle İbn Abbas rivayetleri vardır.⁵⁷ Şeybânî, görüşünü önce kıyas metoduyla delillendirmiş sonrasında ihtilaflı rivayetler arasında hem kaynağa yakın olan hem de fakih ve ilmî yönü olan İbn Abbas rivayeti doğrultusunda hüküm vermiştir. Aslında kendi halkasındaki âlimlerin (İbn Mes'ud, Nehâî, Hammâd, Ebû Hanife) görüşünü devam ettirmiştir.

Hanefî âlimlerin görüşlerini hadislerle delillendiren Tahâvî'ye göre konuyla ilgili iki görüş bulunmaktadır. Birincisi Hz. Osman rivayetleri doğrultusunda ihramlıyken nikahlanılmayacağı, dünürcü dahi olunamayacağı; ikincisi ise İbn Abbas, Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre rivayetlerini delil alarak nikahlanmada bir beis olmadığı sadece ihramlıyken cinsel ilişkinin yasak olduğu görüşündedirler. Birincilerin görüşlerini Ebû Râfi ve Meymûne rivayetleri destekler. İkinci görüşte olan Tahâvî, ilk görüşteki âlimlerin görüşlerini Şeybânî gibi rivayet ve kıyas olmak üzere iki temel noktadan çürütmeye çalışır. Rivayet tekniği açısından İbn Abbas hadisi sahihtir. Ancak genellikle hadisçilik yönü ön planda olan ve sahih hadisleri önceleyen birinci grup âlimleri kendi metodları doğrultusunda sahih olanı tercih etmek yerine Matar el-Varrâk'tan dolayı problemlili olan Ebû Râfi tarikini delil alırlar. Yezîd b. Esam tariki hakkında Amr b. Dinâr-Zührî diyalogunda olduğu üzere Amr b. Dinar'ın "bevleden arabî" ifadeleri vardır. Zührî'nin de ses çıkarmadığı bu ifade bir tür cerh sebebidir. Hadisçiler bundan daha hafif bir sözle dahi râviyi kusurlu saymışlardır. Meymûn b. Mihran rivayeti ise munkatî' nakledilmiştir. Ata', bu rivayeti duyduğunda tam tersi olarak Meymûne'nin ihramlıyken evlendiğini biliyoruz, demiştir. Tahâvî'ye göre rivayeti nakleden Meymûn'un yanında başka bir delil olsaydı, onu zikrederdi. Sıhhat odağından muhaliflerinin delil aldığı her bir rivayeti kendi yöntemleriyle çürüten Tahâvî, İbn Abbas rivayetinin sahih olduğuna, onu nakledenlerin fakih olduğuna, İbn Abbas'ın ashâbının da bu doğrultuda görüşü olduğuna değinerek kendi görüşünü destekler.⁵⁸ Hadis tekniği açısından Tahâvî, sıhhat ve özellikle ilk râvileri zabt ve itkan sahibi fakih kişilerin naklettiği rivayetleri tercih eder. Nitekim Hz. Osman rivayetini değerlendirirken bu yöntem bariz şekilde görülür. Onun râvisi Nubeyh b. Vehb'tir, o ise Amr b. Dinâr, Câbir b. Zeyd, Mesrûk gibi değildir. Onun derecesi, bunların derecesine ulaşamaz. Ayrıca İbn Abbas rivayetini kimsenin eleştirmede Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre tarikleri destekler.⁵⁹

⁵⁶ Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce alâ Ehli'l-Medine*, thk. Mehdî Hasan el-Geylânî (Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1403), 2/209-210.

⁵⁷ Şeybânî, *Hucce*, 217-225.

⁵⁸ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/268-271.

⁵⁹ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/271.

Konuyu nazarî açıdan değerlendiren Tahâvî, Şeybânî'de olduğu gibi câriye, koku-gömlek satın almak ve oruçta nikah konularına kıyas eder. Birincisi câriyenin satın alımı ihramlıyken caiz ancak cinsel ilişki yasaktır. Bunda herkes icmâ etmiştir. İkincisi, ihramdan çıktıktan sonra sürünmek üzere koku satın almak, elbise satın almakta bir beis yoktur. Ancak ihramlıyken bunları sürünmek gömlek giymek haramdır. Üçüncüsü oruçta nasıl ki nikah helal cinsel ilişki yasaksa ihramlıyken de öyledir.⁶⁰ Şeybânî gibi kıyas ve rivayet açısından konuyu değerlendiren Tahâvî'de farklı olarak rivayetlerin sıhhati argümanı ön plana çıkmakta, muhalif rivayetleri sıhhat açısından çürütmektedir.

Hanefî âlimi İbnü'l-Hümâm (ö.861/1457) ise öncelikle muhaliflerin delil aldığı Hz. Osman rivayetine ve *Muvatta'*daki Hz. Ömer'in evlenenleri ayırmasına değinir. Sonrasında kendi delillerini sıralar. *Kütüb-i Sitte* imamlarının yer verdiği İbn Abbas rivayetine değinir. Ona göre Yezîd b. Esam rivayetinde *Kütüb-i sitte* âlimlerinin hepsi ittifak etmediği için İbn Abbas rivayetinin gücüne ulaşamaz. Zira Yezîd b. Esam rivayeti, Buhârî ve Nesâî'de yoktur. O, İbn Abbas'a da hıfz ve itkan açısından mukavemet edemez. Amr b. Dinar-Zührî diyalogu bunu gösterir. Ebû Râfi' rivayeti ise *Sahihayn*'da yoktur. İbn Hibbân'ın *Sahih*'inde olsa bile sıhhat derecesine ulaşamaz. Bundan dolayı Tirmîzî, hasen dışında bir şey dememiştir. İbn Abbas'tan nakledilen "ihramsızken" ifadesi münkerdir. Bir kimseden yakın derecesinde bir şey meşhur olduktan sonra onun hilafına bakmak caiz değildir. Ona göre İbn Abbas rivayetinin harem bölgesine girmek şeklinde tevil edenlerin görüşü (İbn Hibbân) uzak bir yorumdur. Uzaklaştıran şeylerden birisi Buhârî rivayetidir (ihramlıyken nikahlandı, Serifte zifafa girdi). Böylece iki rivayet arasındaki muaraza ortadan kalktı. Çünkü Serif'te olan şey zifaftır. İhramlıyken evlendiğini destekleyen rivayetlerden birisi de râvileri sika olan Âişe rivayetidir. Yine Osman ve diğerlerinin râvileri, zabt, fıkıh açısından İbn Abbas rivayetinin râvileri olan Said b. Cübeyir, Tâvus, Atâ, Mücâhid, İkrime, Câbir b. Zeyd gibi değildir.⁶¹

Önceki âlimlerde olduğu gibi İbnü'l-Hümâm, rivayet açısından sonra kıyasa başvurur. Ona göre teâruz kıyas yoluyla da düşer. Çünkü nikah akdi de cariye satın alma ve diğer şeyleri gibi diğer akitler gibidir. İhram sebebiyle bu akitlerden herhangi bir şey engellenmemiştir. Eğer haram olsaydı, maksat cinsel birliktelik mertebesine inerdi ki o da sadece akdin değil haccın ifsat olmasına neden olurdu.⁶² İbnü'l-Hümâm tercih noktasında öncekilerde olmayan metin yönüne de vurgu yapar. Metin yönünden kasıt metnin anlamıdır. "Nâfiye ifade eden lafızlar, müsbiye ifade eden lafızlara tercih edilir" kaidesine müsbiye olan Yezid b. Esam rivayetine nâfiye olan İbn Abbas rivayeti tercih edilir.⁶³ Çünkü ihramsızken nikahlanmasının bir anlamı yoktur. Zira bu, normal olandır. Asıl olan, ihramlıyken nikahlanmasını ifade eden lafızdır.

Görüşleri delillendirmede öncekilere büyük ölçüde benzemesine rağmen İbnü'l-Hümâm'da bazı farklılıklar vardır. Rivayetleri *Kütüb-i sitte* özelde ise *Sahihayn* merkezli değerlendirmektedir. O, İbn Abbas

⁶⁰ Tahâvî, *Meâni'l-âsâr*, 2/272-273.

⁶¹ Kemaleddin Muhammed b. Abdolvâhid İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (yy.: Dâru'l-fikr), 3/232-235.

⁶² İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, 2/235.

⁶³ İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, 3/236.

rivayetinin *sahihayn*'da yer aldığını ifade ederken muhalif rivayetlerin Buhârî'de yer almadığını ifade eder. Kıyas metodunda benzer örnekler vardır. Farklı olarak önceki âlimlerde olmayan metni/lafzı esas alan kâidelere yer verir.

Hanefilerin kendi görüş delillendirmelerinde ilk dönemde kıyas metodu, İbn Abbas'ın râvilerinin sağlamlığı ve hocalarının görüşleri esakken sonraki dönemde bunlara rivayetin sıhhati, *Kütüb-i sitte* merkezli değerlendirme ve usûl kâideleri eklenmiştir.

4.2. Mâlikî Mezhebi

İmam Mâlik (öl.179/795), *Muvatta'* adlı eserinde öncelikle Hz. Peygamber ile Meymûne'nin evliliğinin Hz. Peygamber Medine'deyken olduğuna dair rivayeti, sonrasında sırayla Hz. Osman rivayetini, Hz. Ömer'in ihramlıyken evlenenlerin nikahının reddedileceğine dair rivayeti, İbn Ömer'in sözünü, Saîd b. Müseyyeb, Sâlim b. Abdillâh ve Süleyman b. Yesâr'ın görüşlerini verir.⁶⁴ Mâlik, merfû rivayet, sahâbe ve Medineli tabîîn âlimlerinin görüşleri doğrultusunda ihramlının evlenemeyeceği görüşündedir. Mâlikî mezhebinin önemli simalarının İbn Abdilber (öl.463/1071), *Muvatta'*ya yazmış olduğu şerhlerde hem hadisçilik yönünü ortaya koymuş hem de mezhebin görüşünü hadislerle desteklemiştir. İbn Abdilber, Ebû Râfi' ve Yezîd b. Esam rivayetlerini tercih etmiştir. Tercih etme sebeplerinden birincisi, rivayetlerin olaya konu olan Meymûne'nin bizzat kendisinden, Rasûlullâh'ın azatlısı Ebû Râfi'den, Meymûne'nin azatlısı Süleyman b. Yesâr'dan ve Meymûne'nin yeğeni Yezîd b. Esam'dan nakledilmesidir. Böylelikle buradaki kişilerin olayı bizzat yaşadıkları ya da yaşayandan doğrudan öğrendikleri üzerinde vurgu yapılmaktadır. İkincisi ise olayın bu kişilerden birçok yolla, mütevâtir olarak gelmesidir. Üçüncüsü, Saîd b. Müseyyeb, Süleyman b. Yesâr, İbn Abdirrahman, İbn Şihâb ve Medine âlimlerinin cumhurunun görüşüdür. Buna karşılık İbn Abbas rivayeti sadece tek kişiden gelmektedir. Bu durumda kalp cemaatin rivayetine meyleder. Eğer İbn Abbas rivayeti de çok nakledilmiştir denilirse, şu halde iki rivayetle delil düşer, üçüncü bir delile ihtiyaç duyulur. O vakit Osman (r.a.) rivayeti delil alınır. Bir diğer tercih sebebi olarak da ameli ortaya koyar. Ömer, Osman, Ali, İbn Ömer ve Medine ehlinin çoğunluğunun ameli bu doğrultudadır. Hz. Peygamber'in bir şeyi hem yasaklayıp hem yapması muhal olduğu için İbn Abbas rivayetlerini değil de diğerlerini tercih eder.⁶⁵ İbn Abdilber, rivayet arası tercihte yakınlık, sahabe uygulaması ve mütevâtir gibi delilleri ileri sürmektedir. Bu argümanlar muhaliflerin görüşlerini çürütmek üzere kurgulanmış gibidir. Çünkü daha ziyade kendi mezhebi doğrultusunda uygulanagelen ameli esas almaktadır. Mâlikî gelenekte, ihtilâflı rivayetleri tercihte sahâbe ve sonraki Medine ehlinin ameli ön plandadır.⁶⁶

4.3. Şâfiî Mezhebi

İmam Şâfiî (öl.204/820), sırasıyla Hz. Osman, Ebû Râfi' ve Yezîd b. Esam rivayetlerini verir. İbn Abbas rivayeti hakkında Saîd b. Müseyyeb'in görüşüne (hata etmiştir) değinen Şâfiî, "Peygamber (s.a.v.)

---

⁶⁴ Mâlik b. Enes, *Muvatta'*, "Hac" 69-73.

⁶⁵ İbn Abdilber, *Temhîd*, 3/151-160.

⁶⁶ Bekir Özüdoğru, *Hadis Anlam ve Amel: Râvi, Bölge ve Âlimlerin Ameli Özelinde Hadis-Amel İlişkisi* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2021), 161-164.

ancak ihramsızken evlenmiştir nitekim Hz. Ömer de ihramlıyken evleneni ayırmıştır ve İbn Ömer'in mevkûf rivayeti bu yöndedir", der.⁶⁷ Ona göre muhrim kendisi ve başkası için nikah akdi yapamaz. Muhrimin kendisi ya da başkası için yaptığı tüm nikah akitleri feshedilir. Çünkü nikah akdi cinsel ilişki gibidir. Eğer ricî talakla boşanmış kişi hanımına ihramlıyken dönerse bu fasit bir nikahın ıslâhı olduğu için sahihtir. Aynı şekilde muhrim cinsel ilişki ya da hizmet için cârîye satın alabilir. Çünkü bu, yasaklanan nikâh akdi gibi değildir. Zira satın alma, her ne kadar kendisiyle cinsel ilişki helâl olsa bile aslında bir mülkiyettir. Dolayısıyla onun hükmü nikahın hükmü gibi değildir.⁶⁸

Rivayetlerle Şâfiî mezhebini savunan Beyhakî (öl.458/1066), İbn Abbas rivayetinin ardından İbn Şihâb ile Amr arasında geçen diyaloga değindikten sonra rivayetin sahih kaynaklarda geçtiğini belirtir ve Yezîd b. Esam rivayetine yer verir. Neticede bu konuda rivayetlerin muhtelif olduğunu, İbn Abbas rivayetinin sahih bile olsa konuyla ilgili Hz. Osman rivayeti olduğunu, dolayısıyla tahsis durumu olabileceğine dikkat çeker.⁶⁹ Buhârî gibi sahih kaynaklarda geçtiği için İbn Abbas rivayetini kabul eden Beyhakî, mezhep görüşü doğrultusunda iki rivayet arasını cem' ve telif metotlarından tahsis yoluyla çözülebileceği görüşündedir.

Şâfiî mezhebinin önemli simalarından Nevevî (öl.676/1277) ise "muhrimin nikahlanmasının haram oluşu ve düntürçülüğünün mekruh oluşu" babı altında konuları değerlendirir. İlk hadisin şerhinde öncelikle ulema arasındaki ihtilafa dikkat çeker. Sonrasında dört maddede kendi görüşünü ortaya koyar. Birincisi; bir tarafta sadece İbn Abbas rivayetleri varken diğer tarafta ise Meymûne'nin bizzat kendisi, Ebû Râfi' ve diğerleri nakletmektedirler ve zabt açısından daha iyidirler ayrıca sayıca çoklardır. İkincisi ise İbn Abbas rivayetindeki ihram kelimesi ihramlı anlamında değil harem bölgesi anlamındadır. Üçüncü ise söz ve fiilin teâruzunda söz (Hz. Osman rivayeti) mukaddemdir. Dördüncüsü ihramlı iken evlilik sadece Nebî'ye has bir durumdur.⁷⁰

İbn Hacer (öl.852/1449), ilk olarak tearuzun cem' ve telif yoluyla çözülebileceğini belirtir. İhramlıyken evlilik, hasâisü'n-Nebî türündendir, başkaları için geçerli değildir. Hanefîlerin delil aldığı Âişe ve Ebû Hüreyre rivayetleri ise illet ve irsâl açısından problemlidir. Enes b. Mâlik'in "ihramlıyken nikah, alışverişi gibidir" sözü hakkında ise konuyla ilgili Hz. Osman rivayetinin kendisine ulaşmamış olabileceğini belirtir.⁷¹ *Sahîhayn* eserlerinin sıhhati konusunda genel kabulün olduğu dönemlerde yaşayan Nevevî ve İbn Hacer gibi âlimlerin, cem' ve telif metoduna başvurduğu görülür. Oysa tabiîn tabakasında İbn Abbas rivayetinde problem olabileceğine dair görüşler vardı. Söz konusu durum, tarihî süreçte argümanların şartlara göre değiştiğini göstermektedir. Sonuçta Şâfiî mezhebi âlimleri genelde

⁶⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî, *el-Ümm* (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1990), 5/84.

⁶⁸ Şâfiî, *el-Ümm*, 5/84-85.

⁶⁹ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7/92.

⁷⁰ Nevevî, *Minhâc*, 9/194.

⁷¹ İbn Hacer el-Askalanî, *Fethu'l-bârî*, 7/166.

Hiz. Osman rivayetinin kavli olması ve İbn Abbas rivayetinin ise hasâisü'n-Nebi türünden olabileceği gibi delillerle görüşlerini desteklerler.

Sonuçta ihramlının nikâhı olur ve olmaz diyen âlimlerin delillerini şöyle gösterebiliriz:

Deliller	İhramlıyken nikâh olur diyenler	İhramlıyken nikâh olmaz diyenler
Kur'an'dan delil	Nikâhı yasaklananlar arasında ihramlı yoktur	-
Hadislerden delil	İbn Abbas, Âişe	Yezîd b. Esam, Ebû Râfi', Hiz. Osman
Hadis metni	Fiilî	Kavlî
Râvi ta'dili ve tarik çokluğu	Daha zabt sahibi (İbn Abbas)	Daha çok kişi / Mütevâtir
Râvi cerhi	Bevl eden arabî (Yezîd b. Esam)	İçi boş Iraklı ithamı (Ömer b. Ubeydullah)
Kıyas	Alışveriş gibi: Cariye, Elbise, koku	-
İlk Dönem Âlimlerinin Görüşü	Ata' ve Amr b. Dînâr'ın sözü	Saîd b. Müseyyeb ve Zührî'nin sözü
Sihhat	Sahih (İbn Abbas)	Hasen, Zayıf
Usûl Kaidesi	Nâfiye ve müsbiye ifadeleri teâruz ettiğinde nâfiye esas alınır.	Kavlî ve fiilî rivayetler teâruz ettiğinde kavli olan mukaddemdir.
Ce'm ve te'lif	Hiz. Osman rivayetindeki "nikâh" cinsel birliktelik anlamındadır.	İhram, harem bölgesine girmek anlamındadır. İhramlıyken evlilik sadece Hiz. Peygamber'e hastır.

Sonuç

Rasûlullâh ile Meymûne'nin nikâhlarının ihramlı ve ihramsızken olduğuna dair birbirine muhâlif iki rivayet vardır. Sıhhat durumları farklılık arz eden rivayetler, sebebi îrâd bilgileri ve sahâbe görüşleri bağlamında ele alınmıştır. Rasûlullâh ile Meymûne'nin evliliği, siyerin konusu olmasına rağmen söz konusu evliliğin zamanı (ihramlı/ihramsız) vesilesiyle ahkâmla ilişkilendirilmiştir. Hatta metinlerdeki vurgulara ve rivayetlerin hadis kitaplarındaki yerine bakıldığında ahkâm yönünün daha da ön planda olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ihramlının nikâhı meselesinde sahâbe ve tabiûn dönemindeki tartışmalar ve sorulan sorular gözükmemektedir. Sebebi îrâd bilgileri ve sahâbe arasındaki ihtilâf, Oryantalist paradigma içinden Schacht'ın hicri ikinci asrın başlarındaki hukuk ekollerinin, kendi görüşleri doğrultusunda geriye yönelik hadisleri geliştirdiği iddiasının aksini göstermektedir. Farklı bir ifadeyle ihtilâf/tartışma, hadislerin tedâvüle sokulmasına/uydurulmasına değil merfû ve mevkuf haberlerin nakledilmesine, rivayete konu olmasına sebep olmuştur. Ancak ihtilâfın, râvilerin rivayetleri iki farklı şekilde nakletmesine sebebiyet verdiği görülmektedir. Olay nakledilirken ihram ve zifâf meselelerine odaklanılması bunun delillerinden sayılabilir.

Sahâbe ve tâbiîn dönemindeki ihtilâf, mezhepler boyutunda devam etmiştir. Hanefî mezhebi, bu konuda rivayet ve kıyas metodunu esas almıştır. Rivayetler arasında kıyas (nikâh alışverişi gibidir) metoduyla tercihte bulunmuşlardır. Zamanla yerleşen sıhhat anlayışı ve *Sahîhayn*'in otorite oluşuna eş zamanlı olarak İbn Abbas rivayetini, muhaliflerinin görüşlerini çürütmek için öne sürmüşlerdir. Mâlikî ve Şâfiî mezhepleri ise mevkuf haberler, Medine'de uygulanan amel, Yezîd b. Esam ve Ebû Râfi'in olaya yakınlığı, rivayetlerin mütevâtir oluşu ve Hz. Osman rivayetinin kavli oluşu gibi delilleri esas almışlar.

Netice itibarıyla ahkâma dair bir konuyu içermesi (ihramlıyken nikâh), siyere dair bir olayın (Hz. Peygamber'in Meymûne ile evliliği) rivayetini etkilediği görülmektedir. Sahâbe tabakasından itibaren ihtilâfın olması, konuyla ilgili ilk asırda merfû-mevkûf hadislerin rivayetine sebep olarak olumlu bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak olayın sıcaklığı ve anlayışın etkisi, rivayet metinlerinin vurgularını (râvinin etkisini) olumsuz etkilemektedir. İlk dönem hadis rivayeti için normal olan bu durum, âlimler tarafından farkında olunduğunda problem oluşturmazken görmezden geldiğinde sanki birbirine muhalif iki rivayet varmış izlenimi vermektedir.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed. *Müsnedü'l-imâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb Arnaut vd. 50 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-risâle, 2001.

Akgün, Hüseyin. "Umirtu en Ukâtîle'n-Nâse' Hadisinin Rivâyet Farklılıkları Hakkında Bir İnceleme". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 14/2 (2014), 49-90.

Aynî, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed Bedruddîn. *Umdetü'l-kâri Şerhu Sahîh-i Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-turâsi'l-arabî, ty.

Beyhakî, Ahmed b. Huseyn b. Ali. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdulkadir Ata. 10 Cilt.

Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 3. baskı., 2003.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır. 9 Cilt. Dimeşk: Dâru Tûki'n-Necât, 2001.

Çınar, Fatih. "İslam Fıkıhına Göre İhramlı Halde Evlilik". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/24 (2020), 186-205.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer. *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdisi'n-Nebeviyye*. thk. Mahfûzu'r-Rahman Zeynullah. Riyad: Dâru't-tayyibe, ts.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer. *Sünenü'd-Dârekutnî*. thk. Şuayp Arnaut vd. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2004.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman. *Müsnedü'd-Dârimî*. thk. Hüseyin Süleym Esed Ed-Derânî. 4 Cilt. Suud: Dâru'l-muğnî, 2000.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb Arnaût vd. 7 Cilt. b.y.: Dâru'r-risâleti'l-âlemiyye, 2009.

Eren, Muhammet Emin. *Hadis Tarih ve Yorum: 73 Fırka Hadisi Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Kuramer, 2017.

Eren, Muhammet Emin. "Olgudan Rivayete ya da Yorumun Rivayetleşmesi: Nu'aym B. Hammâd'a Ait Bir Rivayetin Tahlili". *İslam ve Yorum: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*. II/651-661, 2017.

Erul, Bünyamin. "Yorum-Rivayet İlişkisi: Yorumun Rivayete Katkısı ve Rivayetin Yorumu Etkisi". *Günümüzde Sünnetin Anlaşılması (Sempozyum)*. 97-114, 2005.

Hâkim en-Nîsâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. *el-Müstedrek 'ale's-sahihayn*. thk. Mustafa Abdulkadir Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1990.

İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh en-Nemerî. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*. thk. Mustafa b. Ahmed el-Ulvî vd. 24 Cilt. Mağrib: Vuzâratu umûmi'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmî, 1967.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed. *Kitabu'l-musannefi'l-ehâdis ve'l-âsâr*. thk. Kemal Yusuf Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 1409.

İbn Hacer el-Askalanî, Ahmed b. Ali b. Muhammed. *Fethu'l-bârî Şerhu Sahih-i Buharî*. thk. Muhammed Fuat Abdalbaki. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1379.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Bustî. *Sahihu İbn-i Hibbân*. thk. Muhammed Ali Sönmez ve

Halis Aydemir. 8 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *Sünenü İbn Mâce*. thk. Şuayb Arnaût vd. 5 Cilt. b.y.: Dâru Risâleti'l-âlemiyye, 2009.

İbnü'l-Hümâm, Kemaleddin Muhammed b. Abdolvâhid. *Fethu'l-kadîr*. 10 Cilt. yy.: Dâru'l-fikr.

Kızıl, Fatma. "Sîret ya da Sünnet: Oryantalistler Tarafından Çizilen Sınırlar". *Hadis Tetkikleri Dergisi* XIII/2 (2015), 7-25.

Kuzudişli, Bekir. *Hadis Rivayetinde Bağlam Sebebi İradi'l-hadîs*. İstanbul: Klasik, 1. Basım, 2020.

Mâlik b. Enes el-Medinî. *Muvatta'*. thk. Muhammed Fuat Abdülbaki. Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsi'l-arabî, 1985.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-sahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb. *el-Müctebâ mine's-Sünen*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. 9 Cilt. Haleb: Mektebetü'l-Matbaati'l-İslâmiyye, 1986.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Hasan Abdulmun'im Şelbî. 10 Cilt. Beyrut: Müessetü'r-risâle, 2001.

Nevevî, Ebû Zekerîyye Muhyiddîn. *el-Minhâc Şerhu Sahih-i Müslim b. Haccac*. 18 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsi'l-arabî, 1392.

Özkan, Halit. "Rivayet, Anlam ve Yorum: Mantar Hadisinin Serencamı". *İslam Araştırmaları Dergisi* 48 (04 Temmuz 2022), 1-45.

Özüdoğru, Bekir. *Hadis Anlam ve Amel: Râvi, Bölge ve Âlimlerin Ameli Özelinde Hadis-Amel İlişkisi*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1., 2021.

Schacht, Joseph. *The Origins of Muhammadan Jurisprudence*. Oxford: Oxford University Press, 1979.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs. *el-Üm*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1990.

Şeybânî, Muhammed b. Hasan. *el-Hucce alâ Ehli'l-Medine*. thk. Mehdî Hasan el-Geylânî. 4 Cilt. Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1403.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-evsat*. thk. Tarık b. Avz. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-harameyn, ts.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed. *Şerhu meâni'l-âsâr*. thk. Muhammed Zehra en-Neccâr.

5 Cilt. Beyrut: Alemü'l-kütüb, 1994.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed. *Şerhu müşkili'l-âsâr*. thk. Şuayb Arnaût. 16 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-risâle, 1994.

Tatar, Burhanettin. "Hadis Rivayeti Üzerine Felsefi Notlar". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 18/1 (31 Mayıs 2018), 13-20.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *el-Câmi'u'l-kebîr - Süneni't-Tirmizî*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1998.

Ünal, Yavuz. *Hadis Geleneğinde Metin Bilinci*. Samsun: Etüt Yayınları, 2008.

Yıldırım, Enbiya. "Rivayetlerin Şekillenmesinde İnsan Olgusu Üzerine Bir Analiz". *Günümüzde Sünnetin Anlaşılması (Sempozyum)*, 145-170.

Zeylaî, Ebû Muhammed Abdullah b. Yûsuf. *Nasbu'r-râye li ehâdîsi'l-Hidâye*. thk. Muhammed Avvâme. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-reyyân, 1997.

One Event, Two Narrations: The First Period of Ḥadīth Transmission about the Marriage of the Prophet and Maymūna w/o İhrām and Its Reflection on Legal Schools

Asst. Prof., Bekir ÖZÜDOĞRU

Extended Summary

Ḥadīth narration is an essential touchstone in the formation of Islamic thought in general and the science of hadith in particular. Understanding the hadith transmission pattern in the first two centuries will contribute to the understanding of Islamic sciences and hadith. The subject of the study is the narratives about the marriage of a person with a pilgrim (ihrām). Its purpose is to deal with the pattern of the first period of narration in the context of the effects and results of the narrators on the hadith narration.

There are two opposing narrations regarding the marriage of the Messenger of Allah and Maymūna on whether or not the marriage between them was consummated with and without ihrām. The narrations that indicate that it was consummated without ihrām are transmitted from Abu Rāfi' (d. 40/660), who is the freed slave of the Prophet, Maymūna herself, and Maymūna's nephew Yazīd b. Aşam (d. 103/721). On the other hand, the narrations that indicate that the marriage was consummated with ihrām come from Maymūna's nephew, namely Ibn 'Abbās (d. 68/687-8). Since the versions coming from Abu Rāfi', Yazīd b. Aşam, and 'Ā'isha are mursal, and the version of Safiyya bint Shayba and that of 'Uthmān is fard (isolated), these are problematic. The version of Ibn 'Abbās is authentic.

It is seen that some of the ḥadīths were transmitted to meet certain needs in the first period. One of these, and perhaps the most important, concerns the issues related to the rules that are directly encountered in daily life. Even though the marriage of the Messenger of Allah and Maymūna is the subject of the genre of siyar and maghāzī, it falls under the subject matter of Islamic law and in particular, the subject of the marriage of muḥrim (i.e. one who is within the garment of official ḥājj, namely ihrām). Perhaps the most important aspect of this marriage that led to it being reported in the narrations is the fact that it contains a legal ruling. When the narrators who know the subject matter were asked about the marriage of the muḥrim, they transmitted what they knew of the actions of the Prophet pertaining to this matter. The orientalist paradigm claims the opposite. According to Schacht, in the early second century of the Hidjra, schools of law developed backward isnāds in line with their own views. They circulated ḥadīths that had no (authentic) relationship with the Prophet. In fact, Schacht gave an example for siyar subjects that contain a legal ruling type narrations of the Prophet's marriage to Maymūna. On the contrary, the fact that there was disagreement about the subject matter as early in the period of the Companions and the particular sabab al-irād of the ḥadīths in question demonstrate the fact that the ḥadīths date back as far as the time of the Prophet. In other words, the conflict did not cause the ḥadīths to be fabricated, but rather the transmission of marfū' and mawqūf reports.

The narrations that come from Ibn 'Abbās indicate that marriage can be consummated while in ihrām and those transmitted from Abu Rāfi' and Yazīd b. Aşam indicate that marriage cannot be consummated while in ihrām describe the same event. However, the narrators narrated the event in two different ways. Ibn 'Abbās states that the marriage contract took place in Makkah while they were in ihrām, and the marriage was consummated in Sarif outside the ḥaram. Others report that the marriage contract was done either in Medina by proxy or that both the marriage contract and consummation took place in Sarif. What concerns us here the most is the effect of the conflict on the transmission of the reports on the event. Distinguishing between the marriage contract and its consummation

pertaining to the event supports this. While ḥadīth texts show the existence of the marriage between the Prophet and Maymūna, the legal conflict on the subject led to the transmission of the event in two different ways.

This conflict which started during the generation of the Companions and continued into the generation of the Successors made its way into the legal discourses of the legal schools. Ḥanafī school evaluated the issue both in terms of qiyās and narration. Having considered the marriage contract (i.e. nikāḥ) analogous to bay‘ (transaction), Ḥanafīs state that what was forbidden was intercourse. They rely on ḥadīths narrated by Ibn ‘Abbās and ‘Ā’isha in addition to mawqūf reports, and they favor narrators whose ḍabt (memory) and ‘ilm (knowledge) are relatively stronger over the narrators who transmit the opposite reports. They emphasized the authenticity of the version of Ibn ‘Abbās in the period when the ṣiḥḥa (soundness) of aḥādīth came to the fore. However, they, in principle, rely on qiyās. As for the Mālikī and Shāfi‘ī schools of law, they rely on such evidence as mawqūf reports, practices of Madīna, the proximity of Yazīd b. Aṣam and Abū Rāfi‘ to the marriage, the fact that the narrations are mutawātir, and the narration of ‘Uthmān, etc.

As a result, an event about the siyar (namely, the marriage of the Prophet with Maymūna) has been the subject of narration because it contains a legal matter (namely, the marriage of muḥrim). The fact that there was a disagreement on the matter starting from the generation of the Companions had a positive impact on the transmission of the relevant marfū‘ and mawqūf reports. However, the fact that the event was still recent and the impact of conflicting views on it had a negative impact on where the emphasis was given in the narrations. While this situation, which was normal for the first period of ḥadīth narration, does not pose a problem when scholars are aware of it. However, if this is not taken into consideration, it would give the impression that there were two conflicting reports.

Keywords: Ḥadīth, Narration, Maymūna, Marriage, Muḥrim, Ikhtilāf, Effect of Narrator